dat deze dienst der engelen geen dienst als van machinale knechten is, maar veeleer de dienst van hooge, goddelijke ambtenaren, die met eigen besef op onze nooden ingaan, en ze zelven op het hart dragen. Vandaar dat de engelen dan ook gezegd worden voor de menschen te bidden. In Zach. 1 : 12 is het een uitgezonden engel die voor Jeruzalem bidt, dat God zich over de heilige stad mocht ontfermen. En in Openb. 8 : 2 en 3 is het een engel die de gebeden der heiligen voor God draagt. Al is het toch zoo, dat in Zach. 1 : 12 de »engel des Heeren" bidt, en men dit bidden alzoo in de voorbede van Messias kan doen invloeien, toch blijkt uit hun juichen, als er een zondaar bekeerd wordt, genoegzaam, dat ze allerminst werktuiglijk dienen, maar met hun hart er bij zijn, en de nooden van Gods uitverkorenen zelf in hun geestelijk besef opnemen.

Voeg hier nu in de laatste plaats nog bij de zoo verrassende uitspraak van Jezus in Luk. 16 : 22, dat de arme Lazarus, toen hij stierf, *van de engelen Gods* gedragen werd *in Abrahams schoot*, en ge kunt niet ontkomen aan de erkentenis, dat de Heilige Schrift wel terdege een gestadige en tot het einde toe doorgaande, bemoeienis van Gods engelen, en dan natuurlijk van bepaalde engelen, met Gods uitverkorenen leert. Immers Jezus vlecht dien trek in een gelijkenis, in wier voorstelling hij geheel vrij was. Hij vlecht er dien trek in, zonder dat iets er toe dwong. Te zeggen dat ook Lazarus stierf, ware op zich zelf voor het verhaal voldoende geweest. Maar zie, ons ter bemoediging en ter vertroosting ook in ons sterven, zegt de Heiland er nu geheel eigener beweging bij, dat de engelen Gods ook in ons sterven bij ons zijn, en na ons sterven, Gods uitverkorenen als in triomf ten hemel indragen. Niet natuurlijk alsof ze dan een zichtbare gestalte aannamen. Ze zijn en blijven *geesten*. Maar als geesten zijn ze dan toch in het sterven den geest van Gods kind nabij, komen hem tegemoet bij zijn ingang in het Vaderhuis, en voeren hem Gods hemel binnen.

Over den *gewonen* dienst der engelen bij Gods uitverkorenen kan alzoo moeielijk verschil van gevoelen bestaan; de Schrift spreekt hier duidelijk. Niet juist van *een engel* die apart voor u zou zijn, alsof de overige engelen u niet aangingen. Niet *één engel* haalt u bij uw sterven af, maar *vele* engelen. Niet één engel heeft gejuicht, toen ge u eindelijk bekeerd hebt, maar meerdere engelen. En evenmin kunnen we zeggen, dat de bepaalde engelen die ons bijstaan, altoos *dezelfde* engelen zijn. Daarin blijft God de Heere vrij. Hij kan bij u of bij mij altoos dezelfde engelen, Hij kan ook bij afwisseling, naar den aard van onze nooden, andere engelen bezigen, mits het feit maar vaststa, en niet ontkend worde, dat God de Heere zijn gemeendewerkingen aan zijn uitverkorenen zóó inricht, dat de dienst zijner engelen, en dan natuurlijk van bepaald aangewezen, engelen hierbij voorkomt. In ons laatste artikel zal nog nader blijken, hoe dit in verband staat met den dienst dien Satans engelen ter onzer verleiding en verzoeking en om onze zielen te moorden als we uitglijden. Thans stippen we dit slechts aan. Er alleen nog aan toevoegende, hoe uiteraard deze dienst der engelen, zoowel op ons *lichamelijk* leven als op ons zielsleven betrekking heeft. Al is en blijft toch de engel een *geest*, dit belet hem even weinig ook op ons lichaam in te werken, als *onze ziel*, omdat ze geest is, deswege niet *door den wil* onze spieren en zenuwen zou kunnen beheerschen.

Komt men nu echter tot de laatste vraag, die vooral den laatsten tijd veel verhandeld is, of namelijk deze dienst der engelen zich uitsluitend tot de uitverkorenen bepaalt, en dus geen betrekking zou hebben op andere menschen, noch ook op de krachten en elementen der natuur, dan neigen we er sterk toe, om *tegen* deze *uitsluitende* voorstelling te kiezen, al geven we volgaarne toe, dat deze dienst der engelen alleen ten opzichte van Gods uitverkorenen, dit bepaalde en teedere karakter draagt. Niet dan zeer schuchterlijk spreken we ons hierover uit, overmits de Heilige Schrift dit vraagstuk niet bepaaldelijk aanroert, en toch is het op de Schrift alleen, dat onze kennis ten deze rust. Was toch de dienst der engelen uitsluitend tot de zaligheid der uitverkorenen bepaald, dan zou het engelenheir, stel de mensch ware *niet* gevallen, *geen dienst* gehad hebben, en als eens de zaligheid der uitverkorenen voltooid zal zijn, *geen dienst* meer hebben. En dit nu is ondenkbaar. Zulk een wereld van heilige wezens is niet in het leven geroepen zonder een heerlijke, altijd voortgaande levenstaak. Waar ten andere dit nog bijkomt, dat de dienst der engelen bij Gods uitverkorenen uiteraard met het leven met andere menschen, en met hun leven in de natuur saamhangt. Ware alzoo de dienst der engelen van het leven der overige menschen en van het leven der natuur en der elementen afgesloten, zoo zouden ze ook hun dienst bij de uitverkorenen niet volbrengen kunnen. Op deze gronden staat het voor ons vast, dat de instrumenteele dienst der engelen in het Voorzienigheidsbestuur zich naar *alle* deelen der schepping uitstrekt, al vermeten we ons niet te zeggen, of dit, na afloop der schepping, allerwegen en altoos zoo is, en veel min nog om de wijze te bepalen, waarop deze instrumenteele dienst der engelen plaats grijpt. Waar de Schrift zwijgt, zwijgen ook wij.

„Die niet will werken, zal niet eten."

Want ook toen wij bij u waren, hebben wij u dit bevolen, dat, zoo iemand niet will werken, hij ook niet ete.

2 Thess. 3 : 10.

Ledigheid, zegt een spreuk onder ons volk, ledigheid is des duivels oorkussen, en de vraag of ge uw *tijd* wel besteedt, is een weinig van ondergeschikt belang, dat veeleer de Heilige Schrift telkens en telkens tegen de luiheid en vadsigheid en het niets uitvoeren te velde trekt.

Het schoonst in de bekende teekening van den vadsigen nietsdoener: »*Een weinig slapens, een weinig sluimerens, een weinig handjeomeens, al nederliggende, zoo zal uw armoede u overkomen als een wandelaar, en uw gebrek als een gewapend man.*"

»Mijn Vader," zoo riep de Christus uit, »werkt tot nu toe, en ik werk ook." Zoo is dus *werken* een trek in het Goddelijk Wezen. Een trek die dus ook in zijn Beeld uitkomt, en die ook in u, als naar den Beelde Gods geschapen, spreken moet.

In ernstigen zin »werken," bezig, doende, werkzaam zijn, hoort bij het kindschap.

Ook *rusten*, want Hij, uw God, die altoos werkt, rustte ten zevenden dage, en gunt ook u den zevenden dag uw dagelijkschen arbeid te staken; edoch onder de bijvoeging: »*Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen.*"

Alleen dus wie metterdaad *zes* dagen gearbeid heeft, en in die zes dagen *al* zijn arbeid voleindde, kan Sabbat vieren naar het gebod.

Wie zijn zes dagen niet werkt, en dan toch den Sabbat als zijn recht beschouwt, wischt het gebod van den Sinai uit, en schuilt er een anders geschreven gebod voor onder.

Dat *werken* de roeping van alle creatuur is, leert God u in de *plantenwereld*, en in de *dierenwereld*.

»Ik ging voorbij *den akker eens luiaards*," zoo leest ge in Spreuk. 24 : 30, »en zie, hij was gansch opgeschoten van distelen, zijn gedaante was met netelen bedekt, en zijn steenen scheidsmuur afgebroken. Als ik dat zag, nam ik het ter harte, ik aanschouwde het en nam onderwijzing aan."

Dit voor de plantenwereld, en wat aangaat de dierenwereld, kent ge zelf immers het bestraffend zeggen: »*Ga tot de mieren en word wijs.*"

Zoo dringt het Woord u op alle manier, om met uw plichtsbesef en uw geloof tegen de beuzelzucht en de loome neiging en het verspillen van uw tijd, als tegen een hoogst ernstige zonde, die uiterst gevaarlijk bovendien is, u te wapenen en in te gaan.

Uw tijd is niet van u. Niet gij, maar God schept den dag en den nacht. En het is zijn vrijmacht, die ze u toebeschikt.

Zoo zijn uw uren *Gods* uren, uw dagen *zijn* dagen. Uren en dagen u met een van God daarvoor bepaald doel geschonken. En zoo ge die uren en dagen aan dit van God bepaalde doel onttrekt, en in ledigheid doorbrengt, ontrooft ge ze aan Hem die over u te beschikken heeft.

Roof, diefstal, niet in overdrachtelijken zin, maar zeer eigenlijk.

Of wie kent het *Time is money* niet?

De spreuk onzer jagende eeuw, die in haar jagen althans dit goede heeft, dat ze u in naam des Heeren toeroept, *dat tijd geld is*, dat *tijd* een waarde vertegenwoordigt, dat ook uw *tijd* een bezit aanduidt, en dat *niet* werken niet anders is, dan die waarde, dat bezit aan uw God ontstelen.

Merk het dan ook op, hoe er bij de volken en onder de natien van Europa en Amerika te meerder gewerkt wordt, naarmate Gods ordinantiën er nog te rijker invloed hebben.

De macht van Gods Woord is veel uitgestrekter op het platteland dan in de steden, veel machtiger in het noorden dan in het zuiden van Europa, en in verband hiermeê vindt ge den straatslijpenden sleep nietsdoeners veel meer in onze steden dan op onze dorpen, de niets uitvoerende vrouw in de steden wel, maar op het platteland niet. En zoo ook wordt het *dolce far niente*, het »zalige nietsdoen", als ideaal in Italië en Spanje gemind, veel meer dan in het altijd bezige Engeland, in Pruisen of in ons land, waar de macht van Gods Woord zooveel grooter is. Ja, zelfs als ge het heden met het verleden vergelijkt, gaat de regel door, dat de macht van Gods Woord tot werken prikkelt.

Lees het maar in de historie, hoe ook bij ons volk, toen in de zestiende eeuw Gods Woord er machtig werd, het werken een lust en vanzelfheid, het werken regel, het altoos bezig zijn vaste levensgewoonte werd.

Om »moeder met de breikous", moge onze eeuw lachen, en toch school er ongemeene kracht in dat nijvere beeld van de huisvrouw, die geen minuut verloren liet gaan, die zuinig op alles, maar vooral op haar tijd was; die in haar dochteren geen nietsdoen gedoogde, maar ze steeds in de huishouding bezighield; en haar dienstboden minder door veel knorren en bekijven dan door eigen voorbeeld en het voorbeeld harer dochteren, aan gestadig doorwerken wende.

Praatziek waren ook in de zestiende eeuw onze vrouwen, misschien niet minder dan nu. Maar zelfs onder het praten mocht de hand niet rusten. En het »praten en breien doen de meisjes van Leiden" is een vaderlandsch spreekwoord, waar zedelijke kracht uit spreekt.

Er is toen hard *gewerkt* in ons goede land. Meer en ijveriger gewerkt dan in eenig land ter wereld. En de uitkomst was, dat deze Calvinistische grondtrek van het leven ons tot de meesters van Europa op elk gebied maakte, ons het goud op onze erve binnendroeg, en een huislijk en maatschappelijk leven schiep, juist door dat *werken*, tegen veel zonde en zedelijk gevaar, ook in de dagen der jeugd, beveiligd.

Immers *niet* werken, niets doen en ledig neerzitten maakt én lichaam én ziel ongezond.

Uw *lichaam*, want bezig zijn, de handen uit de mouwen steken zich bewegen en altoos doende zijn, geeft aan het lichaam doorstraling, verfrischt het bloed, bevordert de stofwisseling en bevordert gezonde voeding. Wie in menig gezin de juffer in het salet met de dienstbode in de gang vergelijkt, merkt dit onderscheid terstond.

Werken is *medicijn*, ledig zijn werkt als *gif*.

Erger nog, ook als gif voor *de ziel*.

Juist als de ledigheid intreedt begint de klapachtigheid, het zich bemoeien met een ander mans zaken, dat booze babbelen over buurvrouw links en buurvrouw rechts. Dat zich bezondigen aan achterklap en laster.

Als kinderen niets te doen hebben, voeren ze kwaad uit, zegt de volkstaal, en in welk huisgezin bleek dit niet?

Op later leeftijd brengt het in kwaad gezelschap. De luiaard zoekt den luiaard, omdat hij bij den besigen man niet terecht kan. En hebben ze elkaar gevonden, dan zinnen ze beiden op niet veel goeds.

De ledigheid vult societeit en herberg.

Het niets doen doet behagen scheppen in zielbedervende bladen en boeken.

De ledigheid van de twee geslachten brengt ze in gevaarlijke aanraking en de »vreemde vrouw" weet het wel, hoe ze met de beste kansen juist op den ledigganger loert.

En dit alles *kan* niet anders, want het is op den akker van uw hart juist zoo als het op den akker van den boer is.

Wordt er niet gewerkt, dan schieten er *distels* en *netelen* op, en uw ziel wordt gewond en verdorven.

Wil dit nu zeggen, dat men in onze eeuw *niet* werkt?

O, Neen, ten deele zelfs werkt men in onze eeuw *te* hard, *te* gejaagd, *te* rusteloos, vaak met bedenkelijke *overspanning*.

Reeds onze kinderen worden op school overvoerd. Sommiger dagtaak onder onze werklieden loopt over de 14 uren. En onder alle standen vindt ge lieden die nooit rusten.

Alleen maar, men werkt, om van het werk af te zijn. Eerst totdat men zijn laatste examen doet zich halfdood werken, en dan voor altoos de studie er aan geven. En zoo ook bij bedrijf en beroep, enkele jaren sloven en slaven, alleen maar om zijn koetjes op het droge te krijgen, en dan in het zalig rentenieren zijn nietsdoend leven door te kruipen.

Doch zoo is niet het werken naar de ordinantie Gods.

God gaf u het werk als hoorende bij uw aard, bij uw wezen, als bron van geluk *na* uw val in zonde, als voorbehoedmiddel *tegen* de zonde. Een medicijn ook tegen de zonde *die reeds opschoot*.

Wat God wil is dat ge het werk *om het werk* zult minnen. Dat ge er lust aan zult hebben. Dat het ledigzijn u tot een onmogelijkheid wordt. En dat ge dan alleen u gelukkig gevoelt, als ge een schoone dagtaak voleind hebt.

Niet alleen zij moeten werken, die anders niet te eten zouden hebben, maar ook zij die geld volop bezitten.

Niemand mag ledig zijn, ook niet de aanzienlijke vrouw, en evenmin de man van vele goederen.

Allen saam moeten we werken zoolang het dag is.

En ook *de ouden van dagen* moeten bezig, altoos doende zijn, en geen dag laten voorbijgaan, dat er niets is uitgericht.

»Wie niet *wil* werken, zal ook niet eten." Die regel gaat nog door.

Niet wie niet *kan* werken, omdat hij zwak is, of ook wie geen werk vinden kan, maar zeer juist staat het er: »wie niet *wil* werken." En aan dezulken komt de spijze Gods niet toe.

Als uw kinderen niet werken willen, zult ge als vader en moeder hen in de buik straffen. Alleen zoo ze werken willen, en het doen, hebt ge het recht, om hun in den naam uws Gods, de bete broods uit te deelen.

Dat is de eerste vermaning der Schrift.

En de tweede luidt aldus: *Onttrekt u van een zegelijken broeder*, die niet werken wil, teekent hem, en vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde.

Wie zulke nietsdoende mannen of niets uitvoerende vrouwen te woord staat, ze ontvangt, en, hun ten believe, zijn eigen tijd met hen verbeuzelt, begaat de dubbele zonde, dat hij in hen het kwaad aanmoedigt, en er uit zwakheid zelf aan meêdoet.

En metterdaad, er is geen beter geneesmiddel dan dat de luiaard niemand vinde die met hem luiere.

Dan dwingt de verlatenheid hem om weer bezigheid op te zoeken, en het kwaad is gestuit.

Amsterdam, 28 Juni 1895.

In de verstrooiing.

Nog altoos scheelt het veel, dat al de mannen der zuivere Gereformeerde belijdenis op onze erve weer kerkelijk vereenigd zouden zijn.

Van verre staat nog een kleine groep, die in haar gedachten onwilliekeurig met den naam van wijlen Ds. Ledeboer verbonden is.

Ook een groep van vrije kerken, die wel voor een goed deel de Gereformeerde belijdenis prijs gaf, maar waaronder toch nog heel wat Gereformeerde broedereu zijn.

Dan een groep van »oud-Gereformeerden," die wel de Belijdenis eeren, maar in hun Belijdenis de artikelen over de kerk geschrapt hebben.

Bij deze kwam nu onlangs het groepje Van Lingen-Wisse, dat gevaar loopt, uit schismatieken drang in het Doopersche te verloopen.

En achter deze allen ligt dan nog een groote menigte, die in het Genootschap gebonden en onder de Reglementen beklemd zit. *Goddelooze* reglementen, die daarom *goddeloos* zijn, en moeten genaamd worden, omdat ze de leugen naast de waarheid eeren, de Christusverloochening op voet van gelijkheid met de Christusprediking laten bestaan, en de losrateling van Gods Woord dulden naast de belijdenis dat dit Woord *de* waarheid is.

Nu ligt er natuurlijk bij al deze broederen een niet weg te nemen schuld, dat ze hun oog sluiten voor den eisch van de éénheid der kerk, een deel der waarheid verdonkeren, en óf voor elke daad terugdeinzen, óf in schismatieke daad heil zoeken.

Die schuld cijferen we allerminst weg.

Die schuld is openbaar.

En het blijft plicht en roeping om zonder te hard verwijt, in den drang der liefde, hun altoos weer die schuld voor de conscientie te leggen.

Al wie Gereformeerd is, en nog in het Genootschap leeft, mag daar niet één uur met onderwerping wijlen.

En wie dat toch doet, valt in zonde. Een zonde, die dan *eerst* acuut is, maar straks *chronisch* wordt. En die, is ze eenmaal chronisch, gevaar loopt in een systeem zich vast te zetten, zoodat ze dan kerkelijk laat doen wat Jesaia met zijn *Wee u!* vloekte: *het goede kwaad heeten, en het kwade goed.*

Toch mogen we daarom het oog voor onze eigen schuld ten deze niet sluiten.

In onze kringen is men tegenover die broederen in de verstrooiing te los, te onverschillig, te koud, te onaandoenlijk.

Men zoekt ze niet genoeg, en lokt ze te spaarzaam.

Ook bij onderlinge geschillen in eigen boezem rekent men te weinig met den fatalen indruk, dien we naar buiten geven, dat men zeggen gaat: »Zie, dat is nu het kerkelijk leven, waartoe men ons oproept."

Maar bovenal de zaak van hun wederbrenging is ons niet genoeg een zake des gebeds.

Niet genoeg een zake des gebeds om Gods eere, om hun redding, en tot onze eigen verkwikking en vertroosting.

»Breng al uw erfvolk weer", moest ons gestadig roepen tot den Heere onzen God in al onze saamvergaderingen en in onze private gebeden zijn.

Het gebed des rechtvaardigen vermag zoo veel.

Wie *niet* bidt, neemt het niet diep en niet ernstiglijk.

En ook wie niet *bidt* en in zijn bidden niet aanhoudt, verwacht het te veel van eigen woord en van den mensch, terwijl het toch eenigliik verwacht moest worden van dien God Almachtig, in wiens hand de harten als waterbeken zijn.

Gereformeerde prediking.

XV.

Bekend, en nog altoos veel geprezen, is het kort summier van de wijsheid diens ouden mans, die, onder het wegpinken van een traan uit zijn gemoedelijk oog, betuigde: »Ik zou nu heel mijn belijdenis wel op een stuivertje kunnen schrijven." Hij gaf nu om dit en om dat niet meer. Allerlei vragen waar hij vroeger met geestdrift over sprak, lieten hem nu koud. En ten slotte had hij niets overgehouden dan een minimaal kort Evangelie, een Evangelie dat zich op het kleinste zilveren muntstuk graveeren liet, en weinig meer inhield, dan »dat hij in zijn Jezus geborgen was."

Die gemoedelijke grijsaard meende het goed; alleen maar, hij drukte zich verkeerd uit. Want »ik ben in mijn Jezus geborgen" is niet het Evangelie, noch de openbaring des Heeren, maar enkel een uiting van persoonlijke *geloofsverzekerdheid*, en die uiting is desnoods nog korter uit te jubelen. De verloste negerin deed het in dat ééne, eindelooze keeren herhaalde woord: »*Redeem'd*," »*Redeem'd*", »*Redeem'd*", of in onze taal: »*Verlost*," »*verlost*," »*verlost*."

Laat u daarom door dat valsche spreken van een »Evangelie op een stuivertje" niet verschalken.

Zulk een Evangelie was er nooit, en zoo was het Evangelie nooit.

De openbaring van uw God aan zijn menschenkinderen is niet een woord, noch een zin, noch een zinsneê, maar een uiterst rijke, schier alles omvattende, en zich over heel het leven, nu en voor eeuwig, uitstrekkende wils- en liefdesopenbaring, en aanzegging van wat komt.

Dat is alzoo volstrekt niet op een stuivertje, ook niet op een rijksdaalder, en zelfs niet op een blank bankbiljet te schrijven. Die openbaring, dat Evangelie vervult niet minder dan de zes en zestig boeken van heel de Heilige Schrifttuur, en wel gaven de Formulieren van eenigheid u zeker uittreksel uit den inhoud dier Schrifttuur, maar dan toch uiterst summierlijk, buiten historisch verband, uit zijn kader genomen, en meest op één punt: »de redding van de ziel die gezondigd heeft", saamgetrokken.

Toch heeft dat »stuivertjes-Evangelie" ook in de prediking, en met name bij de keuze van den vrijen tekst, meer kwaad gedaan dan men denkt.

Niet natuurlijk alsof ooit een eenig prediker heel zijn prediking in een uiting van geloofsverzekerdheid deed opgaan. Maar wel in dien zin, dat de inhoud zijner prediking, wel verre van *heel* Gods openbaring in de Schrift tot inhoud te hebben, uit dien rijken schat hoogstens één enkel snoer van parelen uitkoos, en dan de parelen van dat kleine snoer, nu eens zus en dan eens zoo aaneenge regen, de eene maal naar luid van dezen, en een ander maal naar aanleiding van dien tekst door de vergaderde gemeente bewonderen liet.

Aan zulk een snoer zitten, zoo de parelen groot zijn, gemeenlijk een dertig parelen geregen, en zoo een dertig stukken of deelen van de dierbare waarheid bleef ten slotte voor niet weinig predikers heel hun *répertoire*, waar ze altijd weer op terugkwamen. En niet zelden zag men die dertig dan nog weer tot twintig, en die twintig tot nóg minder inkrimpen.

Altoos de te wraken theorie van het »stuivertjes-Evangelie" meer nabij.

Dit hing saam met de verwisseling van den *ambtelijken* naam.

Toen men nog goed stond, noemde men den voorganger: »Dienaar *des Woords*", maar toen het inkrimpen regel werd, liet men dien ouden naam glippen, en werd het: »*Evangelie*-dienaar", een naam die vooral door de bijvoeging van den »*rechtgeaarden* Evangeliedienaar" klassiek werd.

Ook sprak men veel van »*Herder* en *Leeraar*", met »Herder" voorop; iets wat goed ging, zoolang dat »Herder" in Schrifttuurlijken zin verstaan werd, zoodat het weiden en voeden van de kudde met het Woord, in de opvatting van dezen titel bovendreef; maar wat feil moest gaan, toen het herderlijk werk in het *huisbezoek* opging, en het denkbeeld de overhand kreeg: Eerst mijn huisbezoek, dat is de hoofdtaak, en dan ja, nog leeraar des Zondags op den kansel.

En gelijke omzwenking kreeg men nu met dat »Evangeliedienaar".

Ook dit woord werd oorspronkelijk in zuiveren zin genomen, toen men nog verstond, dat het Evangelie is begonnen verkondigd te worden in het Paradijs en heel de Schrift doorgaat. Maar natuurlijk, ook die anders zoo schoone naam van *Evangeliedienaar* ging onder in een misleidenden term, toen men bedoelen ging, dat het *Evangelie* alleen het *Nieuwe* Testament, en in dat *Nieuwe* Testament uitsluitend Joh. 3 : 16, met de stralen uit dit brandpunt, was.

Toen toch ging »Evangelieprediker" alleen beteekenen, een »rechtgeaard" Joochenaar van de volle Schriftwaarheid, die het Oude Testament opgaf, van geen dieper indringen in Gods mysteriën weten wilde, en zich, heel zijn prediking door, bepaalde tot een hoogst oppervlakkig en op valsche gronden rustend Verlossingsgeloof, ingewikkeld in een algemeene, alles van 's menschen wil afhankelijk makende, Verzoening.

Daarom nu is het zoo noodzakelijk de Gereformeerde prediking als »Dienst *des Woords*" te verstaan, opdat al zulke misvattingen en dwaalbegrippen, verkeeringen en verkortingen van de waarheid mogen worden tegengegaan, en wij, menschen, wel verre van wijzer te willen zijn dan onze God, die ons *heel* de Schriftuur gegeven heeft, veeleer dankbaar deze rijke, heerlijke gave uit zijn hand aannemen, en in gehoorzaamheid aan den Koning der kerk, dan ook *heel die Schriftuur* in en voor zijn kerk prediken.

Grondslag van heel de Schrift is hetgeen ons geopenbaard is in het eerste kapittel van Genesis, en terwijl nu heel de Schrift door telkens weer op Gen. 1 wordt teruggegaan, en altoos weer in dat wonderfeit, *dat God schiep den hemel en de aarde*, wordt teruggegaan, is het een witte raaf, zoo er in een heel jaar, althans eens ergens en voor een enkel maal uit Gen. 1 gepredikt wordt.

Van den Zondvloed, en de stichting van het *algemene* Genadeverbond met mensch en vee, onder het teeken van den Regenboog, zou men, zonder overdrijving, hetzelfde kunnen zeggen.

En leest men zoo achtereenvolgens heel de Schrift door, dan zoo men er verbaasd over staan, wat overgroot deel der Schrift, niet alleen uit Spreuken, Prediker, Job en vele profeten, maar ook uit de historische boeken, bijna geheel buiten beschouwing blijft.

Dit nu heeft de kerk *verarmd*.

In de dagen der Reformatie leefde men derwijs in de historische symboliek der Schrift in, dat zelfs *Sidon* en *Tyrus* gansch gangbare termen waren, om een bepaalde openbaring van het kwaad uit te drukken, juist zooals dit thans nog bijna alleen met *Sodom* het geval is.

In het algemeen gezongen Geuzenliedeke heette het aangrijpend en geweldig tegen de Antwerpsche vroedschap, die de getrouwe getuigen van Jezus op het schavot had gebracht:

> o, Antwerpen rijck
> o, keiserlijke stede,
> Nooit u's gelijck
> Mocht men schouwen in vrede.
> *Tyrus* heeft nooit bestaen,
> 't geen dat gi hebt gedaen
> *Sidon* kwaet en verwoet
> En heeft nooit Christenbloet
> Ghelijk gi doet,
> Ghedroncken.

En dezen rijkdom van historische symboliek gaf God ons in zijn Woord. Er ontrolt zich in dat Woord een historie: die historie is voorbeeld en type van wat zich onder anderen naam gestadig, eeuw na eeuw, herhalen zal. En nu wordt in die historie der Schrift de wortel der zonde blootgelegd en de weg tot heil aangewezen, en de wille Gods getoond, en zijn kracht geopenbaard, opdat alzoo in dat historisch verleden als in een kader, de zake Gods en haar worsteling met de machten uit de diepte, steeds bezield en levendig voor ons zou staan.

Dat geeft warmte en gloed, dat bevolkt uw verbeelding, dat schept een wereld om en voor u, waarin ge u thuis gevoelt, waar de kinderen gemakkelijk aan willen, en waardoor ge elkander terstond verstaat.

Maar natuurlijk zal die warme, rijke wereld hoofd en hart, als we ons zoo mogen uitdrukken, »meubelen", dan moet die machtige historie, en Gods doen in die historie, en de openbaring van wel en wee in die daden Gods, in volle realiteit geloofd, als daden Gods aan de gemeente gepredikt, en haar zoo telkens voor oogen worden gesteld, dat ieder voelen gaat: Dát *is* de wereld waarin we ons hebben in te weven.

Afgetrokken, logische redeneeringen zijn een enkel maal dan wel goed, en ook in het *bondig* betoog (van los geredeneer wel te onderscheiden) schuilt ongemeene kracht. Maar toch dat bondig betoog raakt niet en treft geen doel, zoolang het op zich zelf staat, en leeft en werkt eerst, als het niet *afgetrokken* is, maar voorkomt als het *skelet* van een lichaam omkleed met spieren en zenuwen en aderen, dat men zich voor kan stellen en waar men van at weet.

De Humanisten in de dagen der Reformatie hebben een poging gewaagd, om de geletterde lieden te doen inleven in de verbeeldingswereld der heidensche mythologie, en wie ooit verzen uit dien tijd, en uit den tijd daarna opensloeg, weet hoe daar alles ingekleed is in mythologische namen. Een Helicon, een Pegasus, een Mara en Minerva, een Apollo en Venus, altegader figuren en voorstellingen genomen uit de Heidensche verbeeldingswereld.

Welnu, in dat pogen sprak zich metterdaad een menschelijke behoefte uit.

Zal een levens- en wereldbeschouwing het gemeengoed van een breeden levenskring uit alle standen en rangen der maatschappij worden, zoodat rijk en arm, jong en oud, geleerd en onnoozel er werkelijk inleeft, en er wat aan heeft, dan kunt ge met geen formulen en definitien klaar komen, maar dan moet ge een historie met personen en namen en gebeurtenissen hebben, die men slechts hoeft te noemen, om heel een verleden, heel een wereld van gedaanten op te roepen, bij oud en jong, bij rijk en arm.

Naar die behoefte nu, heeft God ons zijn heilig Woord gegeven. Daarin *hebben* we zulk een historische wereld, maar een historische wereld met God zelf handelend als middenpunt.

In die rijk gestoffeerde wereld moet dan ook nu nog oud en jong, rijk en arm inleven, er in gezet en verplaatst worden.

Nu nog verstaat men wie Goliath was, wat de bange naam van Bathseba beduidt, wat Sodom zeggen wil. Maar die kennisse sterft uit. En daartegen moet geijverd worden.

Aldus *is* het Woord.

En er moet dienst *des Woords* zijn.